

ULUSLARARASI

GÜNCEL
SANAT

BIENALLERİNİN

FİNANSMANI

ŞUBAT 2013

**ULUSLARARASI GÜNCEL SANAT
BİENALLERİNİN FİNANSMANI
ŞUBAT 2013**

**ULUSLARARASI
GÜNCEL SANAT
BİENALLERİNİN
FİNANSMANI**

ŞUBAT 2013

Bu rapor,
İstanbul Kùltür Sanat Vakfı'nın
kùltür politikaları geliştirme
projeleri kapsamında
hazırlanmıştır.

İÇİNDEKİLER

1	ÖZET	07
2	GİRİŞ	10
3	ARAŞTIRMA: AMAÇ VE KAPSAM	13
4	ÖRNEKLEM	15
5	YÖNTEM	20
6	BULGULAR	22
7	SONUÇ	35
EK-I	BİENALLER HAKKINDA	40
EK-II	KİŞİ BAŞINA DÜŞEN GAYRİSAFİ YURTIÇİ HASILA (ALIM GÜCÜ PARİTESİ)	47

1 ÖZET

Dünyadaki önemli uluslararası güncel sanat bienallerinin gelir kaynakları ve finansman yapıları konusunda daha önce bu boyutta bir karşılaştırmalı analiz yapılmamıştır.

Avrupa ve Amerika'ya odaklı ekonomik kriz ve krizin getirdiği zorunluluklardan biri olduğu iddia edilen kültürel alanda kamusal destek kısıntıları, ekonomik krizin –henüz– uğramadığı, veya makro anlamda büyüme gösteren ülkelerdeki güncel sanat çevrelerinin de bu konuya hassasiyet göstermesine sebep olmuştur.

Uluslararası etkinliklerin hızla çoğaldığı bir dönemde, kültür-sanatın finansmanını kültür yönetimi ve politikaları çerçevesinde karşılaştırmalı olarak değerlendirmeye her zamankinden fazla ihtiyaç duyulmaktadır.

Bu araştırmanın örneklemini, bugün dünyada güncel sanata yön veren aktörler arasında yer alan ve projeye katılmayı kabul eden 8 uluslararası güncel sanat bienali ile bu bienalleri düzenleyen kuruluşlar oluşturmaktadır.

İstanbul Kültür Sanat Vakfı'nın da aralarında bulunduğu 8 kurum tarafından düzenlenen 8 bienalin sahip oldukları kamu, sponsorluk, bilet ve diğer gelirlerine ait veriler araştırma kapsamında bir araya getirilmiş, kurumlardan, genel gelir kaynaklarını detaylandırmaları istenmiştir.

Çıkan sonuçlara göre, araştırma kapsamına alınan yıllar itibariyle 8 bienal arasında en düşük bütçeye sahip olanı İstanbul Bienali (1.900.000 avro), en yüksek bütçeye sahip olanı ise São Paulo Bienali'dir (16.162.600 avro).

Toplam gelir miktarları açısından bir kıyaslama yapıldığında en az kamu desteği alan İstanbul Bienali (380.000 avro), en fazla kamu desteği alan ise Lyon Bienali'dir (4.980.000 avro).

En az sponsorluk geliri olan Berlin Bienali (21.600 avro), en fazla sponsorluk geliri olan ise São Paulo Bienali'dir (13.254.000 avro). Ancak vergi indirimleri ve çeşitli teşvik mekanizmaları ile kamunun dolaylı bir mali destek sağladığı São Paulo Bienali, araştırma kapsamında özel sektör desteği açısından daha detaylı incelenmektedir.

Bienal sırasında bilet satışı ve benzeri kaynaklardan en fazla gelir elde eden Gwangju Bienali'dir (1.674.000 avro).

Sanat dostlarından elde ettiği bağışlardan banka faizine uzanan portföyüyle çeşitlilik ve miktar (2.332.000 avro) açısından en fazla alternatif gelir kaynağı yaratan ve dünyadaki diğer bienaller için kaynak arama stratejileri bakımından örnek teşkil eden Sidney Bienali'dir. Bienaller kendi alternatif gelir kaynaklarını yaratma konusunda çaba göstermektedirler.

8 bienalin gerek kamudan gerekse özel sektörden aldığı destekler, bienallerin güncel sanata, sanatçıya ya da sanat çevrelerine ve ziyaretçilere yaptığı katkılarla doğru orantılı değildir. Ayrıca bienallerin düzenlendikleri ülkelerin dünyadaki tanıtımına yaptığı katkı da bienallerin desteklenmesiyle doğru orantılı değildir.

Bienallerin finansman yapıları ve gelir kaynakları, düzenledikleri ülkelerin kültür politikalarına da ışık tutmaktadır. Örneğin Lyon Bienali, 8 bienal içinde hem ulusal hem de yerel bazda en fazla kamu desteği alan bienaldir. Lyon Bienali'nin hem merkezi hem yerel yönetimden aldığı kamu desteği, Fransa'nın kültür politikaları çerçevesinde uluslararası boyuttaki etkinliklerin finansmanı konusundaki stratejisine dair açık bir fikir vermektedir.

Lyon Bienali örneğinin tam tersi bir uçta ise İstanbul Bienali yer alır. İstanbul Bienali'ne büyükşehir ve ilçe belediyeleri finansal destek sağlamamakta ama tanıtım konusunda olanaklarını sınırlı ölçüde kullanmaktadır. Merkezi hükümet ise diğer bienallerle karşılaştırıldığında son derece sınırlı bir finansal destek sağlamaktadır. Bu destek düzenli değildir ve miktar bienalden bienale değişkenlik göstermektedir. 2009 yılında İstanbul 2010 Avrupa Kültür Başkenti projesi bağlamında verilen görece yüksek destek dahi, araştırma kapsamındaki diğer 7 bienalin düzenli olarak aldığı kamu desteğinden çok daha düşüktür.

Bu araştırmada ele alınan 8 bienal, güncel sanatın, üreticileri, düzenleyicileri ve izleyicileriyle birlikte deneyimlenmesine ve belgelenmesine katkıda bulunan, uluslarüstü öncü etkinliklerdir. Hem yerel, hem de ulusal düzeyde sağlanan destek, bienallerin sürdürülebilir, sağlıklı bir finansal yapıya sahip olması açısından temel önemdedir. Nitekim bu araştırmadaki birçok örnekte de, farklı yöntemler aracılığıyla da olsa, bu finansal işleyişin sağlandığını gözlemlemek mümkün. Bu rapor, İstanbul Bienali'nde de benzeri bir yapının kurulmasının önündeki çeşitli engellerin neler olduğunu anlamaya çalışmaktadır.

Farklı bienallerin finansman yapılarını ve modellerini inceleyen bu araştırmanın bulgu ve sonuçları, kültür-sanatın finansmanı konusunun kültür politikaları bağlamında yeniden ele alınarak yapılandırılması için önemlidir.

Kapsam, içerik, organizasyon, bilinirlik ve uluslararası prestij bakımından İstanbul Bienali ile örtüşen diğer bienallerin finansman yapıları göz önüne alındığında, İstanbul Bienali'nin en az sponsorluk desteği kadar kamu desteği de alması gerektiği bir kez daha ortaya çıkmaktadır.

2 GİRİŞ

Dünyanın kültür-sanat alanında başı çeken kentlerinde iki yılda bir düzenlenen önemli güncel sanat etkinlikleri olan bienaller, yerel ve küresel güncel sanatın görünürlüğü, uluslararası dolaşımı ve ekonomisine katkılarından dolayı hem sanatsal hem de ekonomik açıdan büyük bir değer taşırlar.

Uluslararası sanat bienallerinin en eskisi, 1895 yılından bu yana dünyanın sayılı kültür-sanat başkentlerinden biri olan Venedik'te düzenlenen Uluslararası Venedik Bienali'dir (La Biennale di Venezia). 1895'ten bu yana, özellikle son yirmi yılda sayısı giderek artan güncel sanat bienalleri dünyanın her tarafına yayılmıştır. Dünyadaki bienalleri tespit etme, tanıtmaya, bienaller arasında işbirlikleri yaratma ve bu işbirliklerini desteklemenin yanı sıra, güncel sanat bienali düzenleme konusunda danışmanlık verme ve araştırmalar yapma gibi amaçlarla kurulan Bienal Vakfı'nın kayıtlarına göre, bugün dünyada yaklaşık 110 uluslararası bienal düzenlenmektedir. Daha çok Avrupa ve Amerika kıtalarında yer alan bienallere Asya ve Afrika'da da her geçen gün yenileri eklenmektedir.¹ Asya'da düzenlenen ilk bienal, 1952 yılında ilki gerçekleştirilen Tokyo Bienali'dir.

Özellikle bu araştırmada ele alınan 8 bienal, güncel sanatın tanımını sivil dönüştürücülük, ortak bir kamusal ve eleştirelilik ile okul ve üniversitenin ötesinde, deneyime dayanan sürekli eğitim gibi değerleri kapsayacak şekilde genişletmeyi başarmış, sanatın bilim ve felsefe gibi alanlarla da etkileşimini öncelikli olarak ilgi alanlarına dahil eden kurumsal oluşumlardır.

Dünyadaki diğer birçok bienale ve büyük sergiye de hazırlık aşamaları, kurumsal yapıları ve uygulamaları ile örnek oluşturmakta, bienalin tanımını dönüştüren ve sürekli sorgulayan bir işlev de göstermektedirler. Yine bu bağlamda, izleyici kitleleri muhafazakar bir "sanat çevresi" tanımının ötesinde uluslararası ve çokkültürlü bir nitelik taşımaktadır.

¹ <http://www.biennialfoundation.org/biennial-map/>, Erişim Tarihi: 08.01.2012.

Bienaller sanat eserlerinin görünürlüğü ve iletişimi dışında, güncel sanatın değişimi ve dönüşümü konusunda yarattıkları farkındalıkla da ziyaretçiler için önemli referans noktalarıdır. Bienallerde güncel sanatın seyrine yön veren, öncü ve yeni sanat eserlerini görme fırsatını yakalayan ziyaretçiler, dünyadaki ve kendi ülkelerindeki sanatsal gelişmeleri eş zamanlı olarak takip edebilir, yerel sanatçıları küresel bağlamda konumlandırma ve değerlendirme şansını da elde edebilirler. Son yıllarda pek çok bienal, etkinlik öncesinde ve esnasında küratörler ve bienale katılan sanatçılarla halkı buluşturarak eğitim hedeflerini genişletmeye başlamıştır. Bu amaç için düzenlenen atölye çalışmaları, konferanslar ve seminerler de güncel sanatı anlatmakta ve tartışmaya açmaktadır.

Yerel sanatın ve sanatçının yurtdışında tanıtımı ve dolaşımı da bienallerin üstlendiği başka bir misyondur. Uluslararası güncel sanat bienalleri diğer bienallerin küratörleri, direktörleri ve çeşitli sanat profesyonelleri tarafından ziyaret edilmektedir. Bu ziyaretler hem yerel üretimle ilgili bir araştırma fırsatı sunar, hem de alanın aktörlerini bir araya getirerek bir diyalog ve tartışma fırsatı yaratır ve olası işbirliklerinin ortaya çıkmasına imkân tanır. Günümüzde bienallerin pek çok sanatçıyı uluslararası sanat çevrelerine tanıtmaya konusundaki başarıları yadsınamaz.

Bienaller, bu hedef ve amaçlarına ulaşmak için iki yıla yayılarak pek çok etkinlik düzenlemektedirler. Ancak bienallerin düzenledikleri etkinliklerin sayısı ve süresinin tasarlanması pek çok değişkenden etkilenmektedir. İçerikleriyle olduğu kadar bütçeleri, finansman yapıları ve gelir kaynaklarıyla da çeşitlilik arz eden bienallerin kapsamını belirleyen faktörlerin başında finansal kaynaklar gelir. Dünyadaki en yüksek bütçeli bienallerden biri, araştırma kapsamına alınan yıl itibarıyla yaklaşık 16.163.000 avro civarında geliri olan São Paulo Bienali'dir. São Paulo Bienali'ni gelir miktarı bakımından, yine araştırma kapsamında yer alan Fransa'daki Lyon ve Güney Kore'deki Gwangju bienalleri izlemektedir.

Bienallerin bütçeleri kadar gelir kaynakları da ülkeden ülkeye değişebilmektedir. Genel olarak, bienallerin güncel sanatın gelişimi ve küreselleşmesi adına en önemli mecralardan biri olması ve yukarıda birkaç temel nokta üzerinden özetlenen katkıları pek çok aktörü yakından ilgilendirmektedir. Bienalleri çoğu zaman gerçekleştirildikleri kent ve ülkedeki kamusal, özel veya sivil aktörlerin yanı sıra uluslararası vakıflar ve fonlar da desteklemektedir. Örneğin kamu sektörü, ülke sanatının ve sanatçısının uluslararası boyutta tanıtılmasının aynı zamanda ülke için de önemli bir prestij sağlayacağını düşünerek bienalleri desteklemektedir. Özel sektör de sanatın ve sanatçının gelişimine katkıda bulunmak gibi kurumsal bir sosyal sorumluluk misyonunu üstlendiğini ve gerçekleştirdiğini, uluslararası çapta etki yaratacak bienallere destek vererek duyurabilmektedir. Sivil toplum kurumlarının yanı sıra bireyler ve sanat dostları ise etkinliğin sürekliliğini sağlamak ve kişisel ilgilerini göstermek adına destek vermektedirler.

Finansman yapıları bakımından skalanın bir ucunda tamamen kamu tarafından desteklenen bienaller yer alırken, diğer ucunda ise neredeyse tamamı özel sektör ve uluslararası sanat fonları tarafından desteklenen bienaller bulunabilmektedir. Skalanın ortasındaki bienaller ise hem kamu, hem özel sektör hem de sivil toplum kuruluşları ve bireyler tarafından eşit derecede desteklenen bienallerdir. Neredeyse tüm uluslararası güncel sanat bienalleri adı geçen aktörlerin az ya da çok miktarda verdiği desteklerden faydalanmaktadır. Ancak hangi aktörün ne kadar destek yarattığı ülkeler arasında farklılık göstermektedir. Bu bağlamda, bienallerin finansman yapıları ve gelir kaynakları da ülkedeki aktörlerin kültür-sanata olan yaklaşımları ve kültür politikalarıyla yakından ilgilidir.

3 ARAŞTIRMA: AMAÇ VE KAPSAM

İstanbul Kültür Sanat Vakfı (İKSİV), uluslararası güncel sanat bienallerinin düzenlendikleri kente başta sanatsal tanınırlık olmak üzere saygınlık ve ekonomik değer gibi diğer katkılarını da göz önüne alarak, 1 Ocak 2011-1 Ocak 2012 tarihleri arasında bir araştırma gerçekleştirmiştir. İKSİV'nin diğer önemli uluslararası güncel sanat bienallerini düzenleyen kurumların işbirliğiyle gerçekleştirdiği bu araştırmanın temel amacı, dünyanın tanınmış 8 uluslararası güncel sanat bienalinin finansman kaynakları ve gelir dağılımı arasında karşılaştırmalı bir analiz yapmaktır. "Uluslararası Güncel Sanat Bienallerinin Finansmanı" raporu, araştırmaya katkıda bulunmayı kabul etmiş dünyanın önde gelen bienallerinin bütçelerine ve finansman yapılarına bakarken aslında düzenlendikleri ülkelerin kültür politikalarına da mercek tutmayı hedeflemektedir.

Bienaller arasında karşılaştırmalı bir gelir ve finansman analizi, farklı ülkelerdeki farklı aktörlerin bienallerin finansmanı konusunda ne kadar etkin olduklarını ele alacaktır. Bienaller kamunun, sivil toplumun ve özel sektörün sanatın finansmanı konusundaki yaklaşımlarını da yansıtan büyüklükte etkinlikler olduğu için, finansman kaynakları üzerinden çeşitli ülkelerdeki aktörlerin kültürel yaşama yön verme ve destek konusundaki farklı duruşlarını görmek de bu araştırmayla mümkün olacaktır. Bu açıdan sadece kamunun, özel sektörün ve sivil toplumun değil, bireylerin yani o ülkenin vatandaşlarının bienaller için yarattığı kaynakların miktarı ve oranı da dikkate alınacaktır.

Araştırma kapsamında kaynakların dağılımı kadar önemli olan bir diğer husus, bienallerin hem kendi gelirleri hem de zaman içinde yarattıkları alternatif gelir kaynaklarıdır. Tüm uluslararası bienaller tek başlarına ürettikleri gelire ayakta duramayacak kadar yüksek bütçeli etkinliklerdir. Ayrıca, küresel ekonomik krizlerin sıklıkla yaşandığı son yıllarda bienaller, kamu ve özel sektör desteği dışında gelir kalemlerine de ihtiyaç duymaktadır. Bienallerin kendi gelirleri bağlamında doğrudan ön plana çıkan gelir kaynakları bilet, hediye eşya, tasarım ürünleri ve benzerinin satışıyla elde edilen gelirlerdir. Ancak bilinen bu yöntemlerin dışında, araştırma kapsamına alınan bienallerin yıllar içinde ne tür yeni, alternatif ve özgün kaynaklar ürettikleri de incelenmiştir. Bu alternatif kaynakların tespiti, yeni finansman kaynakları arayışı içinde olan bienaller için de örnek teşkil edecektir.

Son olarak, araştırma kapsamında değerlendirilen bir diğer konu da bienallerin kendi gelir ve finansman kaynaklarını nasıl sınıflandırdıklarıdır. Bienallerin hangi gelir kalemlerini hangi üst başlıklar (özel, kamu, bienal, diğer) altında değerlendirdikleri incelenmiştir. Bu sınıflandırmaya dikkat edilmesinin bir nedeni, bienallerin finansman yapılarında hangi kavramları, yaklaşımları ve sınıflandırmaları benimsediklerini ortaya koymaktır. Bu şekilde, hangi kaynağın hangi kategori altında değerlendirildiği bilgisiyle, bienallerin düzenledikleri ülkelerdeki finans kaynaklarının çeşitliliğini görünür kılmak da hedeflenmektedir. Bu iki bilgi, bienallerin finansman yapılarına dair farklı kavram, yaklaşım ve sınıflandırmaların ne kadarının düzenledikleri ülkelerin kültür-sanat finansmanı ve dolayısıyla kültür politikalarıyla ilişkili olduğunu da şeffaflatacaktır.

4 ÖRNEKLEM

Araştırmada İstanbul Bienali'nin de aralarında bulunduğu 8 bienal örneklem olarak ele alınmıştır. Ulaşılmaya çalışılan bienalleri belirlerken en önemli kriter, seçili bienallerin düzenli olarak gerçekleştirilmeleri, ülkelerindeki diğer sanat faaliyetleri arasında öncü ve uluslararası nitelikte olmaları ve güncel sanata önemli katkılar sağlamaları olmuştur. Araştırmaya davet edilen bienallerin uluslararası kamuoyunda ve sanat camiasında yarattıkları etki bakımından birbirleriyle paralellik gösteriyor olmalarına özellikle dikkat edilmiştir.²

Araştırmaya davet edilenler içinden anket sorularını ayrıntılılarıyla yanıtlayan 8 uluslararası güncel sanat bienali alfabetik sırayla şöyledir:

Berlin Bienali (Kunst-Werke Institute for Contemporary Art – Almanya)

Gwangju Bienali (The Gwangju Biennale Foundation – Güney Kore)

İstanbul Bienali (İstanbul Kültür Sanat Vakfı – Türkiye)

Liverpool Bienali (Liverpool Biennial Contemporary Art Ltd. – Birleşik Krallık)

Lyon Bienali (Les Biennales de Lyon – Fransa)

Manifesta (The International Foundation Manifesta – Avrupa)

São Paulo Bienali (Fundação Bienal de São Paulo – Brezilya)

Sidney Bienali (Biennale of Sydney – Avustralya)

² Davet edilen bienaller içinden, zamanlama nedeniyle araştırmaya katılamayanlar da mevcuttur.

Araştırmaya katılan bienallerin yarısı 1990 öncesinde, diğer yarısı 1990 sonrasında kurulmuştur. Aralarında en eski bienal 1951 yılından bu yana düzenlenen São Paulo Bienali, en yeni bienal ise 1999 yılında düzenlenmeye başlayan Liverpool Bienali'dir. Liverpool'un aralarında bulunduğu dört genç bienal, çok kısa bir süre içinde uluslararası organizasyon yetkinliği (ağırladıkları sanatçı, eser ve ülkeler bağlamında), bilinirlik ve ziyaretçi sayısı açısından önde gelen bienaller arasında yerlerini almışlardır.

Tablo 1. Uluslararası Güncel Sanat Bienalleri (Örneklem)

Bienaller	Başlangıç tarihleri	Edisyon	Araştırma kapsamında değerlendirilen yıl
Berlin	1998	6	2010
Liverpool	1999	6	2010
Gwangju	1995	8	2010
Manifesta	1996	8	2010
Lyon	1991	10	2009
İstanbul	1987	11	2009
Sidney	1973	17	2010
São Paulo	1951	29	2010

Araştırma kapsamına alınan bienaller hakkında dikkat edilen bir başka konu da, bienallerin dünya çapındaki farklı finansman yapılarını temsil boyutudur. Bu doğrultuda geniş bir coğrafi alandaki bienallere ulaşılmaya çalışılmıştır. Araştırmaya katılım davetine cevap veren bienallerin çoğu Avrupa'da yer almakla birlikte, biri Asya (Gwangju), diğeri Güney Amerika (São Paulo), bir diğeri de Avustralya (Sidney) olmak üzere toplam dört kıtaya yayılmışlardır.

Araştırma kapsamına alınan yıllar itibariyle bienallerin toplam ziyaretçi sayısı 2.634.000 iken, 8 bienal arasında en fazla ziyaretçisi olan bienal, 628.000 ziyaretçiyle Liverpool Bienali'dir.

Tablo 2. Uluslararası Güncel Sanat Bienallerinin Ziyaretçi Sayıları

Bienaller	Araştırma kapsamına alınan tarih/yıl	Açık kaldığı gün sayısı	Ziyaretçi sayıları
Berlin	11 Haziran - 8 Ağustos 2010	59	83.000 ³
İstanbul	12 Eylül - 8 Kasım 2009	58	101.000 ⁴
Manifesta	9 Ekim 2010 - 9 Ocak 2011	93	110.000 ⁵
Gwangju	3 Eylül - 7 Kasım 2010	66	492.000 ⁶
Lyon	12 Eylül 2009 - 3 Ocak 2010	110	168.000 ⁷
Sidney	12 Mayıs - 1 Ağustos 2010	82	517.000 ⁸
São Paulo	25 Eylül - 12 Aralık 2010	49	535.000 ⁹
Liverpool	18 Eylül - 28 Kasım 2010	72	628.000 ¹⁰

Toplam 2.634.000

³ <http://theartlife.com.au/?p=3532>, Erişim Tarihi: 26.02.2012.

⁴ <http://bienal.iksv.org/tr/arsiv/haberarsivi/p/1/448>; Erişim Tarihi: 26.02.2012.

⁵ <http://manifesta.org/2011/08/annual-report-2010/>; Erişim Tarihi: 26.02.2012.

⁶ <http://www.independent.co.uk/arts-entertainment/art/weekly-arts-agenda--art-san-diego-gwangju-biennale-2063948.html>, Erişim Tarihi: 26.02.2012.

⁷ <http://www.aderly.com/publications/512.pdf>, Erişim Tarihi: 26.02.2012.

⁸ <http://theartlife.com.au/?p=3532>; Erişim Tarihi: 26.02.2012.

⁹ <http://www.brasil.gov.br/news/history/2011/04-1/07/brazilian-exhibitions-and-museums-among-most-visited-internationally/print>, Erişim Tarihi: 26.02.2012.

¹⁰ <http://www.biennialfoundation.org/biennials/liverpool-biennial/>, Erişim Tarihi: 26.02.2012.

8 bienal kapsamaları bakımından da birbirlerine yakın durmaktadır. Bienallere davet edilen sanatçı/ülke ve sergilenen eser sayıları açısından eski ve yeni bienaller arasında çok keskin farklar yoktur. Ele alınan bienallere her edisyonda en az 20 ülkeden sanatçı katılmaktadır. Dolayısıyla araştırma kapsamındaki bienaller oldukça geniş bir uluslararası platforma hitap etmektedir. Farklı ülkelerden bienale katılan toplam sanatçı sayısı, Sidney örneğinde de görüldüğü gibi, 170'e yaklaşabilmektedir. Bienal kapsamında sergilenen, farklı ülkelerden sanatçılara ait eser sayısı da São Paulo örneğinde görüleceği gibi 850'ye ulaşabilmektedir. Eser ve sanatçı sayıları her bienal için ve sadece o bienalin konseptine uygun olarak belirlendiğinden, aslında bienallerin kapsamının ne kadar geniş veya dar olduğu konusunda bir bilgi vermezler. Ancak Tablo 3'te de yer alan rakamlar, araştırma kapsamındaki 8 bienalin sanatın ve sanatçının küresel ölçekte görünürlüğü ve dolaşımı konusunda ulaştığı uluslararası boyutu açıkça göstermektedir.

Tablo 3. Uluslararası Güncel Sanat Bienallerinin Eser, Sanatçı, Ülke Sayıları

Bienaller	Sanatçı sayısı	Ülke sayısı	Eser sayısı	Yeni eser sayısı
Berlin (6. edisyon)	43	20	352	30
Gwangju (8. edisyon)	134	31	-	-
İstanbul (11. edisyon)	70	38	141	35
Lyon (10. edisyon)	56	28	225	40
Liverpool (6. edisyon)	69	35	100	48
Manifesta (8. edisyon)	121	29	108	16
São Paulo (29. edisyon)	159	46	850	89
Sidney (17. edisyon)	167	36	444	68

Tablo 3'te dikkat edilmesi gereken bir başka konu da bienallerde sergilenen yeni eser sayıdır. Eser sayısı yine bienallerin farklı konseptlerine göre değişkenlik gösterse de, her bienalin sergisinde belirli bir oranda da olsa yeni eserlere yer vermesi, araştırma kapsamındaki 8 bienalin güncel sanat üretimini teşvik etmesi ve ziyaretçilerine sunması adına önem taşımaktadır.

Son olarak, araştırmadaki 8 bienalin çok sayıda yerli ve yabancı basın mensubunu bienale çekebildiğinin de altını çizmek gerekir. Örneğin 2009 yılında Lyon Bienali'ni 22 ülkeden 1.001 basın mensubu ziyaret etmiştir.¹¹ 2011 yılında ise Manifesta'yı %43'ü uluslararası olmak üzere, toplam 1.987 basın mensubu ziyaret etmiş, bienal hakkında 1.809 yazı/makale yayımlanmıştır. 2009'da düzenlenen İstanbul Bienali'ni ziyaret eden yabancı basın mensubu sayısı 700 civarındadır.

¹¹ <http://www.aderly.com/publications/512.pdf>, Erişim Tarihi: 28.02.2012.

5 YÖNTEM

İKSV tarafından araştırmaya katılan bienalleri düzenleyen kurumlara e-posta yoluyla, 21 Ocak 2011 tarihli bir ön mektup ve kısa anket gönderilmiştir. Ankette kurumlardan bienallerin finansman yapısına ve gelirlerine dair aşağıdaki bilgiler istenmiştir:

Düzenlenen son bienalin toplam bütçesi

Bienalin kendi gelirleri (Bilet, yiyecek-içecek, tanıtım vb.)

Sponsorluk (Ayni ve nakdi)

Kamu desteği

Diğer

Ankette kurumlardan bienallere verilen kamu desteğinin miktarları/yüzdeleri de istenmiş ve bu destek aşağıdaki üç başlık altında gruplandırılmıştır:

Yerel

Merkezi

Federal

Kamu desteği dışındaki kategorileri ise kendilerinin alt başlıklara ayırıp detaylandırmaları istenmiştir. Bunun temel sebebi, bienallerin kendi finansman yapılarını ülkelerindeki mevcut kültür politikalarına göre nasıl ele aldıklarını ve sınıflandırdıklarını görebilmektir.

Bienalleri düzenleyen kurumların yetkililerinin İKSV'ye gönderdiği veriler bir araya getirilmiştir. Bu bienallerin bir kısmı 2011 yılında uluslararası sergilerini düzenlemekte ve iki yıl boyunca seminerler, konuşmalar, atölye çalışmaları, eğitim programları ve geçici sergiler gibi etkinlikler de gerçekleştirmektedirler. Uluslararası sanat bienalleri finansmanını belki de ilk kez karşılaştırmalı olarak değerlendirmek üzere yola çıkan bu araştırmaya kurumlar titiz, detaylı ve doğru veriler sağlamak adına düzenledikleri tüm etkinliklerin, bu etkinlikler için yaratılan organizasyon ve işgücü kaynağının giderlerini içeren uzun süreli bir veri toplama ve sınıflandırma çalışmasıyla katkı yapmışlardır. Dolayısıyla verilerin toplanması 2011 sonunda tamamlanmış ve raporlama süreci başlamıştır.

6 BULGULAR

“Uluslararası Güncel Sanat Bienallerinin Finansmanı” başlıklı araştırmanın sonucunda, dünyanın önde gelen bienallerinin bütçeleri, finansman yapıları ve gelir kaynaklarıyla ilgili karşılaştırmalı bir analizi olanaklı kılacak bulgular elde edilmiştir. Bu bulgular arasında en çarpıcı olanı, sanatsal içerikleri açısından aynı uluslararası sınıfta değerlendirilen bu öncü bienallerin bütçe ve gelir kaynaklarının sergilediği farklılık ve çeşitliliğidir.

Anket sonucunda elde edilen bulguları değerlendirmek için öncelikle toplam bütçeler birbiriyle kıyaslanacak, ardından tek tek gelir kaynakları karşılaştırılacaktır. Gelir kaynakları eğer kendi içinde başlıklara ayrılıyorsa, bu alt başlıklar da bienaller arasında kıyaslamalı bir şekilde değerlendirilecektir. Gelir kaynakları içinden özellikle diğer gelirler ve bienal gelirleri altında yer alan alt başlıklar listelenecektir. Bu bölümün sonunda, daha önce araştırmanın kapsamı ve amacı kısmında da belirtildiği gibi, bienallerin finansman yapılarıyla ilgili sınıflandırmaları ve kaynak yaratma konusundaki yaklaşımları değerlendirilecektir.

Araştırma kapsamında ele alınan 8 bienalin gelirlerinin toplamı 51.349.063 avrodur (bkz. Tablo 4).

İki yıllık toplam bienal bütçelerinin ortalaması ise 6.418.633 avrodur. Bienallerin gelirleri en düşük 1.900.000 avrodan (İstanbul Bienali) en yüksek 16.162.600 avroya (São Paulo Bienali) önemli bir değişkenlik göstermektedir. En düşük gelire sahip olan İstanbul Bienali, 8 bienalin ortalamasının 4.518.633 avro altında bir gelire sahiptir. Gelirleri 8 bienalin ortalamasının altında olan diğer bienaller ise Liverpool, Berlin ve Manifesta bienalleridir. Başta São Paulo olmak üzere, Lyon, Sidney ve Gwangju bienalleri en yüksek gelirli bienaller arasında yer almaktadırlar.

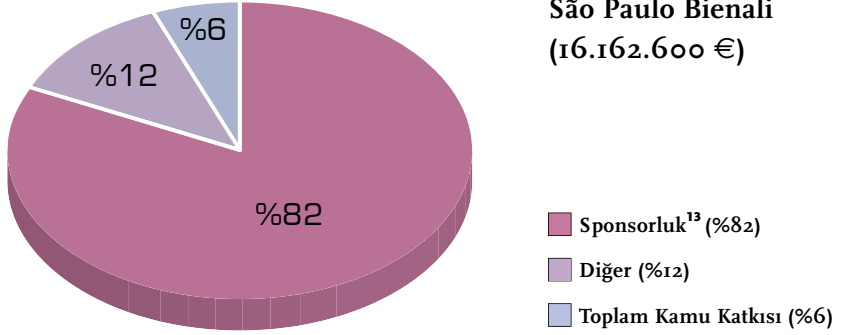
Tablo 4. Uluslararası Güncel Sanat Bienallerinin Gelirleri

Bienaller	Bütçeler (€)
İstanbul	1.900.000
Berlin	3.085.000
Manifesta	3.187.863
Liverpool	4.890.000
Sidney	7.066.600
Gwangju	7.277.000
Lyon	7.780.000
São Paulo	16.162.600
Toplam	51.349.063

Ülkelerindeki kamu finansmanından en az yararlanan iki bienal ise %6'lık (bkz. Tablo 5) oranla en az yüzdesel desteği alan São Paulo Bienali ve %20'lik oranla İstanbul Bienali'dir (bkz. Tablo 6). Her ne kadar toplam geliri içindeki yüzde olarak São Paulo Bienali, İstanbul Bienali'nden daha az oranda kamu desteği alıyor gözükse de, São Paulo Bienali'nin aldığı kamu desteğinin miktarı (969.000 avro) (São Paulo 16.162.600 avroluk bütçesiyle araştırma kapsamındaki en yüksek bütçeli bienaldir), İstanbul Bienali'nin aldığı kamu desteğinin miktarından (380.000 avro) yaklaşık 600.000 avro kadar daha yüksektir. Ayrıca São Paulo Bienali örneğinde, kamunun teşvik ve sponsorluk mekanizmaları üzerindeki düzenlemeleri, sponsorluk oranının yüksek olmasında önemli rol oynamaktadır.¹²

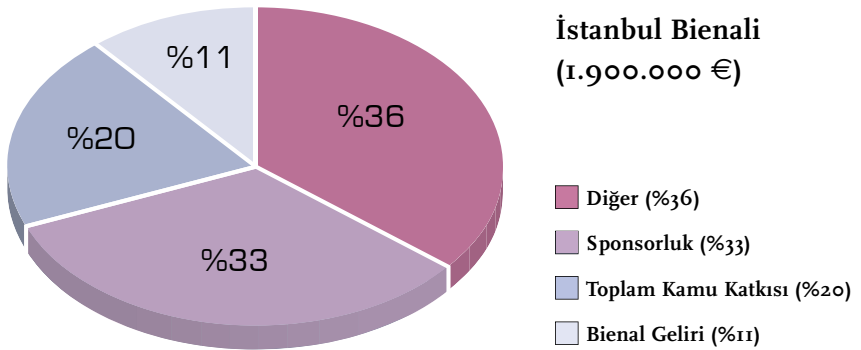
12 "Lei Rouanet" ya da "Rouanet Yasası", kültürel projeleri finanse etmek amacıyla, şirketlerin gelir vergilerinin %4'ünü kültürel projelere aktarmalarına izin veren, Brezilya'ya özgü mali/kültürel teşvik yasasıdır. Bu sistem bugün kültürel finansmanın ana mekanizmasını oluşturur. Projenin Kültür Bakanlığı tarafından onaylanması için öncelikle internetteki talep formunun doldurulması gerekir. Proje onaylandığında, hükümetin resmi yayın organı olan Diario Official'de yayınlanır. Bu ilanla beraber, proje herhangi bir şirket, kuruluş veya özel kişiler tarafından finanse edilme yeterliliğini kazanmış olur. Daha sonra sponsorlardan gelecek parayı takip etmek, sanatçı ya da yapımcının işidir. Lei Rouanet çoğu zaman "Lei de Mecenato" ya da "Sponsorluk Yasası" olarak anılır ama bu yanlış bir tanımlamadır. Çünkü söz konusu desteğin sahibi özel sektör veya bireysel sermaye değil, kamudur. <http://www.culturalexchange-br.nl/mapping-brazil/theatre/financial-support/laws-incentive>, Erişim tarihi: 23.10.2012.

Tablo 5. São Paulo Bienali Gelir Dağılımı 2010

İstanbul Bienali'nin aldığı kamu desteğinin gelir dağılımı içinde %20 oranına (380.000 avroya) erişmiş olması sadece 2009 yılına özgü bir durumdur. Kamu desteğinin gelir dağılımı içindeki payının normalden çok daha yüksek oranda olmasının sebebi, Türkiye'nin görsel sanatlar alanındaki en önemli uluslararası etkinliklerinden olan İstanbul Bienali'nin İstanbul 2010 Avrupa Kültür Başkenti projesi bağlamında desteklenmiş olmasıdır. Aslında, İKSV'nin 2011 yılı Faaliyet Raporu'nda belirtildiği üzere, İKSV'nin tüm etkinlikleri kapsamında (film, tiyatro, müzik, caz festivalleri ve bienal gibi) kamudan alınan destek, vakfın gelirlerinin sadece %6'sını oluşturmaktadır.

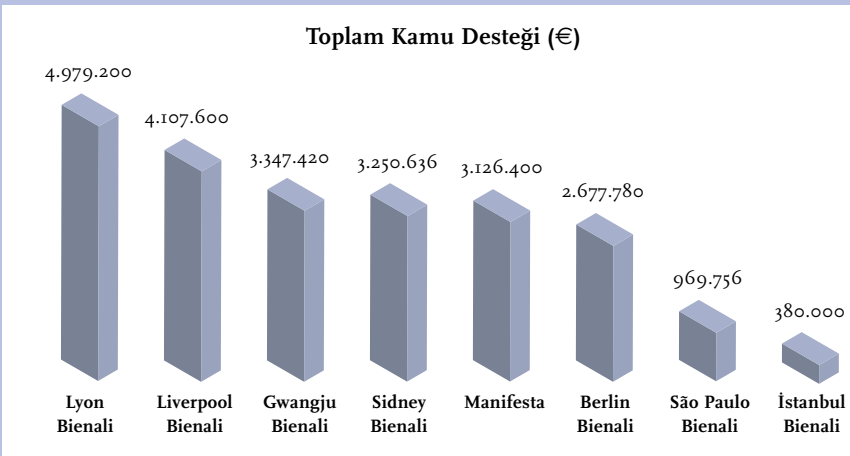
Tablo 6. İstanbul Bienali Gelir Dağılımı 2009

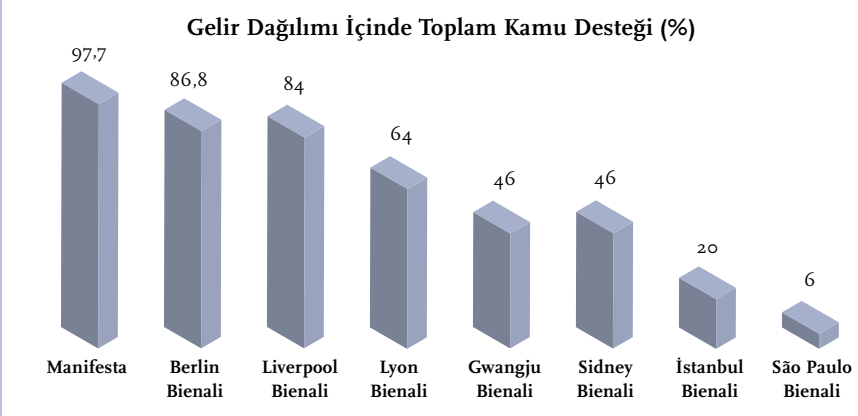
Sonuçta yüzdeler üzerinden karşılaştırıldığında en az doğrudan kamu desteğini São Paulo Bienali alırken, 8 bienal arasında toplam gelir miktarları açısından bir kıyaslama yapıldığında en az desteği İstanbul Bienali'nin aldığı görülmektedir. Ayrıca sadece bu yılın verilerine bakılmayıp genel olarak İstanbul Bienali'nin kamudan aldığı destek göz önüne alınırsa, İstanbul Bienali'nin gelir dağılımı içinde hem yüzdesel oran (bkz. Tablo 8) hem de miktar (bkz. Tablo 7) olarak en az kamu desteği alan bienal olduğu ortaya çıkmaktadır.

8 bienal arasında en fazla kamu desteğini ise %98'lik oranla Manifesta almakta, Manifesta'yı %87'lik bir oranla Berlin ve %84'lük bir oranla Liverpool bienalleri takip etmektedir. Miktar olarak en fazla kamu desteği alan bienaller ise 4.979.200 avro ile Lyon, 4.107.600 avro ile Liverpool ve 3.347.420 avro ile Gwangju bienalleridir.

Tablo 7. Uluslararası Güncel Sanat Bienallerinin Aldıkları Toplam Kamu Desteği

Tablo 8. Uluslararası Güncel Sanat Bienallerinin Gelir Dağılımı İçinde Toplam Kamu Desteğinin Oranı

Kültür politikaları açısından bienallerin finansmanını değerlendirmek için bir diğer önemli kriter ise gelir kaynağı olan kamu desteğinin merkezi, yerel ve bölgesel/federal kaynakların hangisinden temin edildiğidir. Merkezi hükümetlerin kültürü ne kadar finanse ettikleri aslında kültür-sanat üretimine ve tüketimine ulusal kültür politikaları içinde ne kadar yer verdikleriyle doğrudan ilintilidir. Ancak kültür finansmanı içinde bazen ülkeler merkezi hükümetin yetkilerinin bir kısmını yerel hükümetlere, yani belediyelere veya bölgelere teslim edebilmektedirler. Bu da yerel yönetimlerin içinde buldukları kent ile kentin kültürel ve sanatsal ihtiyaçlarını tanımalarından kaynaklanır. Bu durum aynı zamanda söz konusu ülkenin merkezi, yani ulusal kültür politikaları mı, yoksa bölgesel ve kentsel, yani yerel kültür politikalarıyla mı yönetiliyor olduğunun da bir göstergesidir. Bu doğrultuda, araştırma kapsamında en fazla merkezi kamu desteği alan bienaller sırasıyla Gwangju, Berlin, Sidney ve Lyon bienalleri iken en az merkezi kamu desteği alanlar ise sırasıyla São Paulo, Manifesta ve İstanbul bienalleridir (bkz. Tablo 9). Buradan başta Güney Kore olmak üzere Almanya, Avustralya ve Fransa gibi ülkelerin uluslararası sanat etkinliklerini ulusal düzeyde destekleme politikaları olduğu görülebilir. Buna karşı, Türkiye ve Brezilya için aynı durum söz konusu değildir. Ancak Manifesta bu son ikisi arasında bir istisna teşkil etmektedir çünkü gezici bir bienaldir.¹⁴

¹⁴ Avrupa bienalidir ve iki senede bir Avrupa'nın farklı şehirlerinde düzenlenmektedir.

Tablo 9. Uluslararası Güncel Sanat Bienallerinin Kamu Gelirlerinin Dağılımı

Bienaller	Kamu Gelirleri (€)				
	Merkezi	Yerel	Bölgesel/ Federal	Avrupa Komisyonu veya diğer Avrupa kuruluşlarından	Uluslararası kültür kurumları
Berlin	2.406.000	-	-	98.000	172.000
Gwangju	3.348.000	-	-	-	-
İstanbul	380.000	-	-	-	684.000
Lyon	1.514.000	3.460.000	-	-	-
Liverpool	1.480.000	820.000	1.030.000	780.000	-
Manifesta	118.400	3.008.000	-	-	-
São Paulo	80.000	889.000	-	-	-
Sidney	1.528.000	552.600	1.170.000	-	-
Toplam	10.854.400	8.729.600	2.200.000	878.000	856.000

Bienallerin finansmanının ulusal bazda desteklenmemesi, bazen o ülkenin kültür politikalarının yerelliğinin bir göstergesi olabilir. 8 bienal içinde yerel hükümetten miktar olarak en fazla kamu desteği alanlar Lyon ve Manifesta'dır. Manifesta gezici bir Avrupa bienali olarak, düzenlendiği ülkenin ve özellikle kentin yerel kamu kaynaklarından faydalanmaktadır. Lyon ise hem yerel hem de merkezi hükümetten en fazla destek alan bienaller arasındadır. Bu da Fransa'nın merkezi ve yerel kültür politikalarının uluslararası sanat etkinliklerinin finansmanı konusunda güttüğü teşvik politikasının apaçık bir göstergesidir. Berlin ve İstanbul bienalleri yerel hükümetten hiç maddi destek almamaktadırlar. İstanbul Bienali belediyelerden sadece izin ve tanıtım konusunda aynı destek almakta, bu kapsamda *billboard*'lar, raketler, viyadükler vb. mecralar, İstanbul Bienali'nin tanıtımı için ücretsiz olarak tahsis edilmektedir. Dolayısıyla, İstanbul Bienali hem merkezi hem de yerel bazda en az kamu desteği alan bienaldir. Başka bir deyişle skalanın bir ucunda hem merkezi hem de yerel hükümet tarafından en çok destek alan Lyon Bienali varken, diğer ucunda da hem merkezi hem de yerel bazda en az desteği alan İstanbul Bienali yer almaktadır. Üstelik İstanbul Bienali'nin aldığı desteğin sadece 2009'a özel bir durum olduğu tekrar hatırlandığında, bienalin finansmanının –İstanbul Bienali, bu araştırmaya verilerini sunan bienallerle birlikte, önde gelen güncel sanat bienallerinden biri olarak uluslararası ilgi görmesine rağmen – genel olarak ulusal veya yerel kültür politikalarının gündeminde olmadığını da göstermektedir.

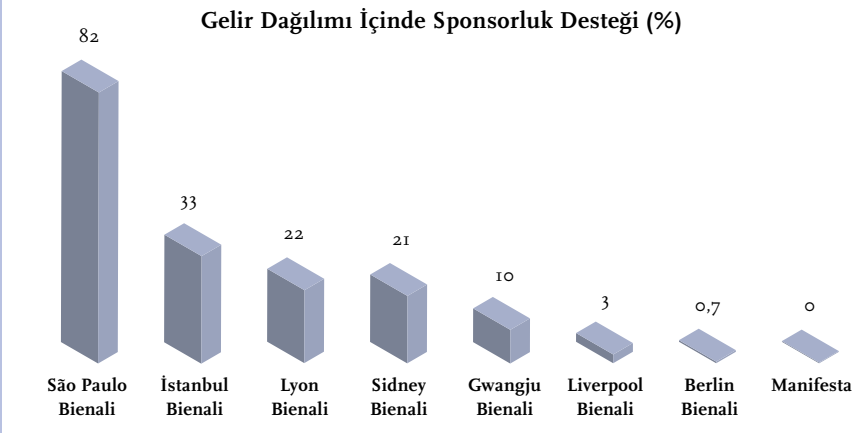
Kamusal gelir kaynakları konusunda en dengeli dağılıma sahip olan bienaller ise Sidney ve Liverpool'dur. Bu iki bienal, sadece tüm kamusal kaynaklardan neredeyse eşdeğer ölçüde yararlanmakla kalmazlar, aynı zamanda diğer bienallerin yararlan(a)madıkları farklı bir kamu kaynakları da vardır: bölgesel/federal kaynaklar. Sidney Bienali merkezi hükümetten aldığıyla neredeyse aynı miktarda federal destek almaktadır. Dolayısıyla bu iki bienal finansman ve kamu kaynağı kullanma konusunda ulusal, federal, yerel her tür kültür politikasının gündeminde gibi görünmektedir.

São Paulo Bienali, gelir dağılımındaki oranlar dikkate alındığında, yüzdesel olarak en az kamu desteği alan bienaller arasında yer almakla birlikte, yine oransal olarak en fazla özel sektör desteği alan bienaldir. Örneğin, São Paulo Bienali'nin toplam gelirinin (16.162.600 avro) %82'si (13.253.400 avro) (bkz. Tablo 10 ve Tablo 11) sponsorluk geliridir. Bu tutar, araştırma kapsamındaki diğer 7 uluslararası bienalin genel bütçelerinden yüksektir. Bu durum, Brezilya'da kamunun teşvik ve sponsorluk mekanizmaları ile ilgili düzenlemelerinin özel sektörün kültür ve sanat etkinliklerini desteklemesindeki etkisini açıkça göstermektedir.

São Paulo Bienali'nden konu hakkında alınan bilgiye göre; "Brezilya'daki kültürel etkinliklerin en büyük finansal kaynağı, vergi indirimleri dolayısıyla oluşan sponsorluklardır. Hem özel hem de kamusal kuruluşlar, ödemekle yükümlü oldukları verginin %6 kadarını kültürel/sanatsal etkinliklere aktarabiliyorlar. Desteklenecek etkinliklerin Kültür Bakanlığı'ndaki bir konsey aracılığıyla federal hükümet tarafından onaylanması gerekiyor. Böylece bienale verilen maddi destek, şirketlerin pazarlama bütçelerinden çıkmıyor, bunun yerine zaten vermekle yükümlü oldukları verginin bir bölümüyle kültürel projeleri destekliyorlar."

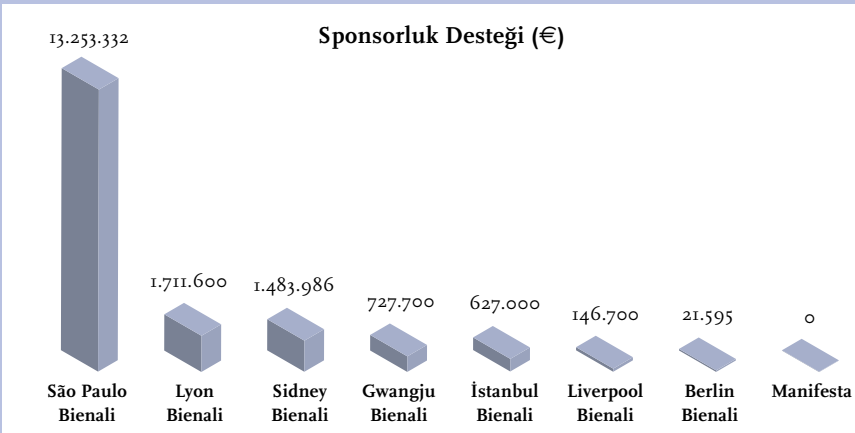
Brezilya örneği, kültür politikalarıyla mali politikaların eşgüdümünün sağlandığı durumlarda bienallerin kaynak yaratma arayışlarında farklı bir model olarak kabul edilebilir.

Tablo 10. Uluslararası Güncel Sanat Bienallerinin Gelir Dağılımı İçinde Sponsorluk Desteğinin Oranı

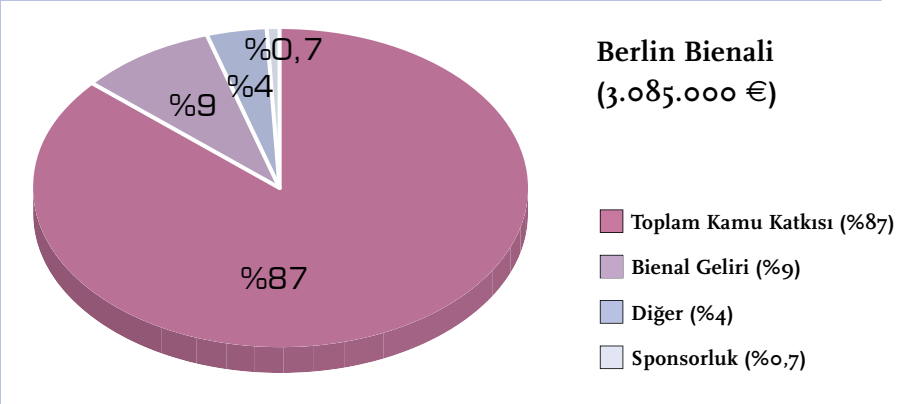
Gelir dağılımı içinde sponsorluk gelirleri bakımından São Paulo ve İstanbul bienallerine en yakın olanlar, %22'lik oranıyla Lyon ve %21'lik oranla Sidney bienalleridir. Ancak São Paulo, sponsorluk gelirleri birbirine yakın olan (Lyon: 1.712.000; Sidney: 1.484.000) iki bienalin 8 ila 9 katı kadar fazla sponsorluk geliri elde etmektedir. Lyon Bienali gelir dağılımı içinde oran olarak İstanbul'dan düşük bir sponsorluk geliri elde ediyor olsa da, miktar olarak 1.712.000 avro ile İstanbul Bienali'nden yaklaşık 1.085.000 avro daha fazla sponsorluk geliri elde etmektedir.

Tablo 11. Uluslararası Güncel Sanat Bienallerinin Gelir Dağılımı İçinde Sponsorluk Desteği

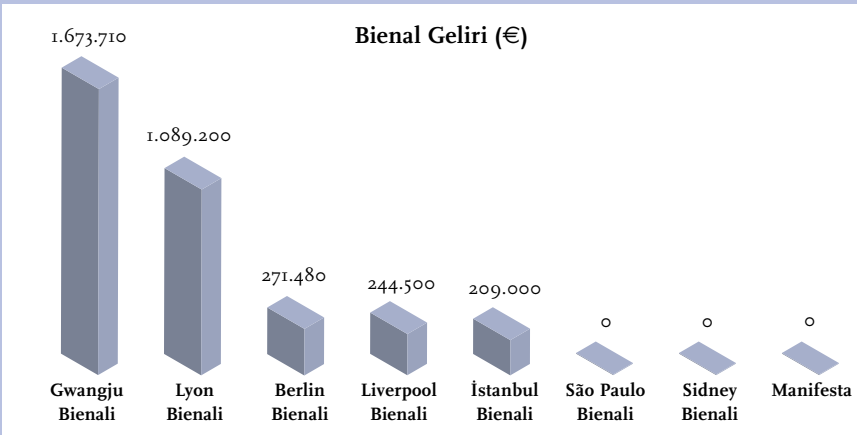
Hem oran hem de miktar olarak en az sponsorluk geliri elde eden bienal ise toplam gelirlerinin sadece %0,7'si yani 21.600 avro sponsorluk geliri olan Berlin ve hiçbir sponsorluk geliri olmayan Manifesta bienalleridir. Bu bienallerin ikisi de yüksek oranda merkezi veya yerel kamu desteği almaktadırlar.

Tablo 12. Berlin Bienali Gelir Dağılımı 2010

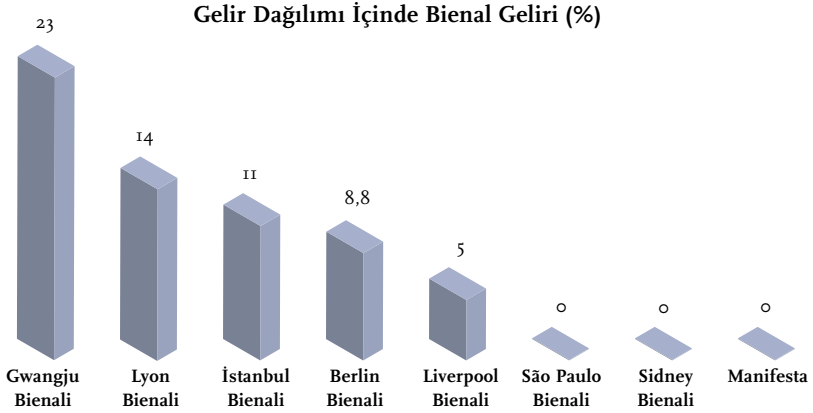
8 bienal içinde etkinlikten en fazla gelir elde eden bienal Gwangju Bienali'dir. Gwangju Bienali, toplam bütçesi olan 7.277.000 avronun yaklaşık dörtte birini (1.674.000 avro) bienalin kendi gelirlerinden elde etmektedir. Lyon Bienali'nin de 1.090.000 avro kadar bienal geliri vardır.

Tablo 13. Uluslararası Güncel Sanat Bienallerinin Gelir Dağılımı İçinde Bienal Geliri

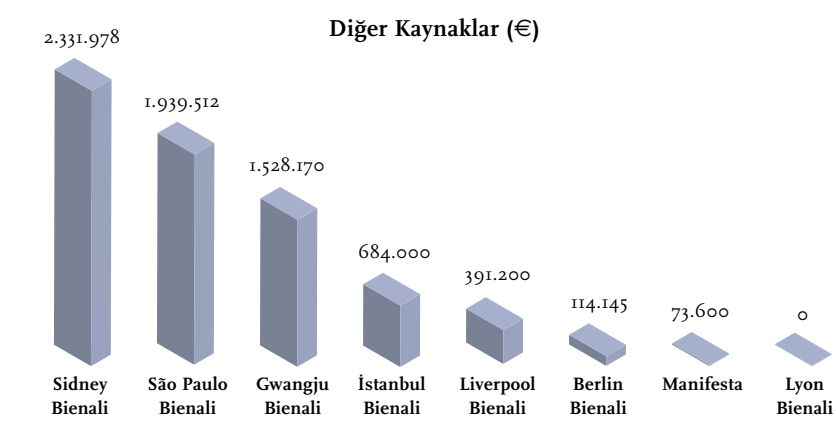
Manifesta, São Paulo ve Sidney bienalleri, bienal geliri elde etmediklerini belirtmişlerdir. İstanbul ve Berlin bienallerinin kendi gelirleri ise bütçelerinin yaklaşık %10'u civarındadır.

Tablo 14. Uluslararası Güncel Sanat Bienallerinin Gelir Dağılımı İçinde Bienal Gelirinin Oranı

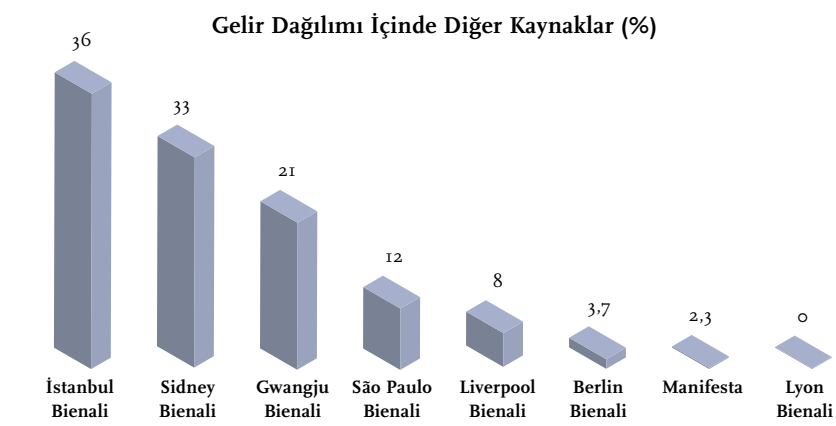

Bienaller kamu desteği, sponsorluk ve bienal geliri dışında her geçen gün çeşitlenen alternatif gelir kaynakları da yaratmaktadır. Alternatif gelir kaynaklarından en fazla gelir elde eden bienallerin, ilk düzenlendiği yıl itibariyle araştırma kapsamındaki birinci nesil bienaller olduğu gözlemlenmektedir (Sidney ve São Paulo bienalleri). Meblağ ve çeşitlilik açısından en fazla alternatif kaynak yaratan, Sidney Bienali'dir. Sidney Bienali'nin toplam geliri olan 7.066.600 avronun %33'ünü (yaklaşık 2.332.000 avro), ticari mal ve banka faizlerinden, kültürel etkinliklere fon sağlayan ulusal ve uluslararası ajanslardan, hamilerden, hayırseverlerden ve sanat dostlarından toplanan para, hibe ve bağışlardan elde edilen gelir oluşturmaktadır. São Paulo Bienali de bienal süresi dışında bienalin düzenlendiği pavyonları kiraya vererek yaklaşık 2.000.000 avro civarında bir gelir elde etmektedir. İstanbul Bienali, daha önce bahsedilen düzenli kaynak sağlama güçlüklerinden ötürü proje bazlı çalışmalara alternatif kaynaklar oluşturabilmek için özel bir çaba göstermekte, daha önce denenmemiş yöntemler geliştirmektedir. Lyon Bienali ise herhangi bir alternatif gelir kaynağı belirtmemiştir.

Tablo 15. Uluslararası Güncel Sanat Bienallerinin Gelir Dağılımı İçindeki Diğer Kaynakları

Tablo 16. Uluslararası Güncel Sanat Bienallerinin Gelir Dağılımı İçinde Diğer Kaynakların Oranı

Bienallerin Alternatif Gelir Kaynakları:

Bağışlar ve vergi iadeleri (Berlin)

Reel sermaye faiz miktarı (Gwangju)

Mütevelli katkıları ve diğer vakıflardan alınan yardımlar (Liverpool)

Ulusal ve uluslararası hibe kuruluşlarından gelen yardımlar (Manifesta)

Bağışçı, sanat hamisi ve sanat dostları tarafından verilen destekler (Sidney)

Uluslararası ajanslar ve Avustralya Kültür Fonlama Ajansı'ndan alınan gelirler (Sidney)

Ticari gelirler ve banka faizleri (Sidney)

Kullanılmadığı zamanlarda pavyonların (mekânın) kiralanması (São Paulo)

Uluslararası kültür kurumlarının proje bazlı hibeleri (İstanbul)

Bulgular konusunda son olarak değinilmek istenen nokta, Tablo 9'da görüldüğü gibi kamusal gelir ve alternatif gelir kaynakları altındaki kalemlerin, kurumlar tarafından farklı anlaşılmasıdır. Örneğin, Berlin Bienali, Avrupa Komisyonu ve diğer fon veren uluslararası kültür kurumlarından elde ettiği hibeleri de kamu desteği altında belirtmiştir. Çünkü Avrupa Komisyonu ve diğer kurumlar aynı zamanda Avrupa'nın kültür politikalarını da gözetken kurumlar olma niteliğini taşımaktadırlar. Oysa Sidney, Manifesta ve İstanbul bienalleri, benzer hibeleri alternatif gelir kaynağı altında sınıflandırmıştır. Diğer taraftan, Liverpool Bienali banka faizinden elde ettiği geliri bienal geliri olarak gösterirken, Sidney ve Gwangju bienalleri ise banka gelirlerini alternatif gelir kaynağı olarak göstermektedirler. Bu da aslında alternatif gelir kaynakları ve kamu desteği gibi başlıklar altındaki karşılaştırmaları az da olsa değiştirebilecek bir durum ortaya çıkarmaktadır. Ancak bienaller bu alt başlıkları kendileri bu şekilde oluşturdukları ve sınıflandırdıkları için veriler onların sunduğu şekliyle araştırma kapsamına alınmıştır.

7 SONUÇ

Güncel sanat bienalleri, sadece sanat alanında değil, felsefeden sosyal bilimler ve iletişime uluslararası/uluslarüstü düzeyde yeni fikirlerin ortaya çıktığı benzersiz iklimler yaratmaktadır. Aralarındaki etkileşim yoğunlaştıkça birbirinden ayrı düşünülmesi anlamsızlaşan yerel ve küresel sanatsal üretimler güncel sanat bienallerinde izlenmekte ve tartışılmakta, yeni yaratıcılığın kavram ve yöntemlerinin yayılması bienaller aracılığıyla gerçekleşmektedir. Bienaller güncel sanatın sadece sunumuna yer vermekle yetinmemekte, çok sayıda yeni eser üretimini de teşvik etmektedirler. Bienaller ayrıca genç yerel sanatçıların küresel ölçekte görünür olabilecekleri az sayıda mecra arasında yer almaları bakımından da büyük değer taşırlar. İki yılda bir gerçekleştirilen sergiler güncel sanat alanına kuramsal ve pratik yenilikler getirmeyi hedefler ve çoğu bienal sergi dışında kalan sürede de sanat dünyasının aktörlerini çeşitli şekillerde bir araya getirerek bienali bir sürekli eğitim-üretim-eleştiri alanına dönüştürmeye çalışır. Bundan dolayı güncel sanat bugün bu bienaller olmadan düşünülemez ve tartışılmaz duruma gelmiştir.

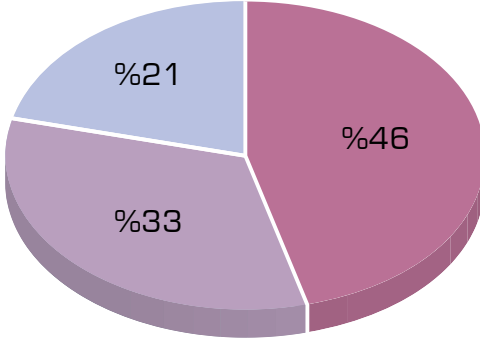
Kamu desteği, bienallerin sürdürülebilirliği ve gelişimi açısından büyük önem taşımaktadır. Kamu desteğinin –ülkenin ekonomik durumu da göz önünde bulundurularak– miktar ve/veya oranı, niteliği ve sürekliliği güncel sanatın devletin kültür politikasının ciddiye aldığı sanatsal üretim yelpazesinde nasıl bir yer tuttuğuna dair bir fikir verecektir. Araştırma kapsamındaki bienallerin neredeyse hepsi %50 veya daha fazla bir oranda kamu desteğine sahiptir. Bu destek kimi zaman merkezi, kimi zaman yerel, kimi zaman da bölgesel/federal hükümetlerin kaynaklarından ayrılmaktadır. Bu konudaki tek istisnayı İstanbul Bienali oluşturmaktadır. São Paulo Bienali'nin finansman yapısı kamu desteğinin sınırlılığı bakımından İstanbul'ununkine benzese de, São Paulo Bienali'nin yerel kamu desteğinin 900.000 avro civarında olduğu görülmekte, ayrıca kamunun özel sektöre yönelik teşvik mekanizmaları ile ilgili düzenlemeleri, sponsorluk desteğinin başka hiçbir bienalde olmadığı kadar yüksek olmasını sağlamaktadır. Kültür politikaları literatüründe “dolaylı kamu finansmanı” olarak nitelendirilen bu sistem, özellikle vergi indirimleri ile ilgili düzenlemelerle Avrupa ölçeğindeki kültür politikalarının da etkili mekanizmalarından birini teşkil etmektedir.

Fundação Bienal de São Paulo tarafından gerçekleştirilen projeler, bireylerin ve şirketlerin, vergilerinin bir kısmını Kültür Bakanlığı tarafından onaylanmış kültürel projelere aktarmasına izin veren Rouanet Yasası'nın 18. maddesi (kültürel teşvike ilişkin 8.3139/1 numaralı Federal Yasa) uyarınca teşvike tabiidir. Bu yasa uyarınca, bireyler yükümlü oldukları gelir vergisinin %6'sı, şirketler ise %4'ü oranında vergiyi destek olarak projelere aktarabilirler.

Araştırma kapsamındaki bienallerin aldığı kamu desteği, hangi yıldan beri düzenlendikleri (edisyonları), ne kadar süreyle gerçekleştirildikleri (süreleri), kaç uluslararası sanat eseri sergiledikleri ve sanatçıyı ağırladıkları (kapsamları), hangi küratörler ve sanat danışmanlarıyla çalıştıkları (aktörleri) veya uluslararası kamuoyundaki etki gücüyle bağlantılı değildir. Bienallerin bütçeleri ve finansmanları, çoğunlukla düzenlendikleri ülkelerin kültür politikalarıyla yakından ilintilidir. Eğer ülkeler bu kriterlere önem veriyorsa, kendi kültür politikaları çerçevesinde bu etkinlikleri desteklemektedir. Ulusal kültür politikalarının daha baskın olduğu ülkelerde (örneğin Gwangju Bienali – Güney Kore) bienalleri genellikle merkezi hükümet desteklerken, hem ulusal hem de yerel kültür politikalarının önemli olduğu yerlerde (örneğin Lyon – Fransa), bienaller hem merkezi hem de yerel kamu kaynaklarından yararlanabilmektedir. Tüm kamusal kaynakları eşit ölçüde kullanan ülkeler arasında ise Birleşik Krallık ve Avustralya yer almaktadır.

Diğer yandan, küresel ekonominin çalkantılı olduğu şu günlerde bienaller finansal sürdürülebilirlik adına da önemli çalışmalar yapmaktadır. Bu yönde ilk akla gelen kalemler, sponsorluk gelirleri ve alternatif kaynaklardan sağlanan gelirlerdir. Dolayısıyla bazı bienaller finansal açıdan tek bir kaynağa bağlanmak yerine kaynaklarını çeşitlendirme yoluna gitmektedir. Araştırma kapsamında bu saptamaya örnek teşkil eden bienaller Sidney (bkz. Tablo 17), Gwangju (bkz. Tablo 18) ve İstanbul (bkz. Tablo 6) bienalleridir. İlk ikisi ağırlıklı olarak (%50'ye yakın bir oranda) kamu tarafından destekleniyor olsa da sponsorluk, bienal geliri ve diğer gelirlerle de finansman yapılarını kuvvetlendirmektedirler. İstanbul Bienali ise her ne kadar eşit oranlarda dağılmış gelir kaynaklarına sahipse de sabit ve sürekli bir gelir kaynağı bulunmadığından, her seferinde bu kaynaklara yeniden başvurmak, yeni kaynaklar yaratmak ve geliştirmek mecburiyetindedir. Bu duruma bir başka örnek São Paulo Bienali'dir. Süreklilikleri özel sektör desteği ve yarattıkları alternatif kaynaklara bağlı olan bu bienaller, dünyanın önde gelen bienallerinden olmalarına rağmen sürekli bir kaynak geliştirme mücadelesi içindedir.

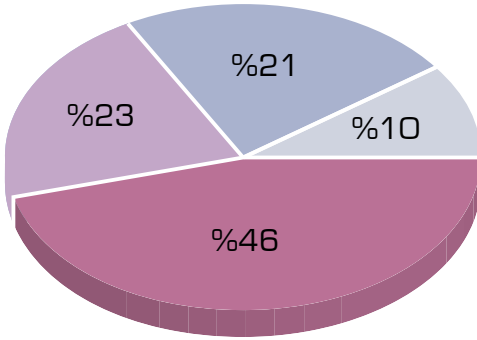
Tablo 17. Sidney Bienali Gelir Dağılımı 2010

Sidney Bienali
(7.066.600 €)

- Toplam Kamu Katkısı (%46)
- Diğer (%33)
- Sponsorluk (%21)

Tablo 18. Gwangju Bienali Gelir Dağılımı 2010

Gwangju Bienali
(7.277.000 €)

- Toplam Kamu Katkısı (%46)
- Bienal Geliri (%23)
- Diğer (%21)
- Sponsorluk (%10)

Son olarak, bienallerin gelir kaynakları ve finansman yapıları arasındaki bu çeşitlilik, kamunun ve özel sektörün prestijli uluslararası sanatsal etkinlikler çerçevesinde ele alınabilecek kültür politikalarına da ışık tutmaktadır. Çünkü uluslararası ölçekte gerçekleştirilen bienaller, sadece sanatsal kaygılarla yola çıkmış olsalar dahi, yarattıkları görünürlük ve tanıtımla doğrudan ve dolaylı olarak düzenledikleri kentin ve ülkenin imajına ve ekonomisine de katkıda bulunurlar. Örneğin 2010 yılında Liverpool Bienali'ni ziyaret eden 628.000 kişinin bienal sırasında harcadığı miktar 27,2 milyon sterlindir.¹⁵ Yine Manifesta Bienali'nin 2010 yıllık raporunda yer aldığı üzere yatırım getirisi bienal gelirlerinin 5 katı kadar, yani yaklaşık 16 milyon avrodur.¹⁶ Araştırmanın kapsamında bienallerin ekonomik getirileri yer almasa bile sadece bu iki örnek dahi, bienallerin kent ekonomisine katkılarını göstermektedir. Bu da yerel kültür politikalarının belirlenmesi sürecinde kültür finansmanı açısından dikkate alınması gereken bir noktadır.

Araştırma kapsamında 4 kıtadaki 8 farklı bienalin finansman yapıları ve gelir kaynakları karşılaştırılmıştır. Bienallerin tümü, gelir kaynaklarının oranı ya da miktarı kadar, bu gelir kaynaklarının içindeki alt başlıkların (diğer gelir kalemleri) oranları ve miktarları bakımından da birbirlerinden ayrılmaktadırlar. Yine de bu detaylar çeşitli finansman modellerinin varlığını yadsımamaktadır. Bienallerin finansman yapıları ve gelir kaynakları, düzenledikleri ülkelerin kültür politikalarına da ışık tutmaktadır.

Farklı bienallerin finansman yapılarını ve modellerini inceleyen bu araştırmanın bulgu ve sonuçları, kültür-sanatın finansmanı konusunun kültür politikaları bağlamında yeniden ele alınarak yapılandırılması için önemlidir.

Dünyada güncel sanata katkısı, uluslararası platformdaki bilinirliği ve görünürlüğü açısından büyük önem taşıyan sanat etkinliklerinin hem yerel hem de ulusal düzeyde desteklenmesi, Türkiye'de de kültür politikalarının gündemine alınmalıdır. Yapılan araştırmalarda kamu finansmanının etkinliğinin sürekliliği ve uluslararası tanınırlığı açısından önemi bir kez daha ortaya çıkmıştır.

¹⁵ http://www.biennial.com/articles/news/_Liverpool_Biennial_announces_resignation_of_Director_as_it_reveals_impressive_visitor_figures_for_2010/755/43.aspx, Erişim Tarihi: 28.01.2012.

¹⁶ <http://manifesta.org/2011/08/annual-report-2010/>, Erişim Tarihi: 28.01.2012.

EK-I BİENALLER HAKKINDA**BERLİN BİENALİ**

Berlin Bienali, en cazip sanat kentlerinden biri olan Berlin’de düzenlenen bir çağdaş sanat buluşmasıdır. Her iki yılda bir Berlin’in farklı mekânlarında yer alan sergiler, kent, kent sakinleri ve sanatseverlerin yanı sıra, dünya sanatçılarıyla da diyalog kurmak üzere seçilen tanınmış küratörler tarafından, farklı kavramlarla şekillendirilmektedir.

Almanya’nın başkenti sürekli değişim geçirdiğinden, parçalı, çeşitli ve çelişkili olmaya devam etmektedir. Berlin’i tanımlayan bu kendine özgü zıtlıklar karışımı ve kentin rahat atmosferi, uluslararası sanatçıları sadece cezbetmekle kalmamakta, birçoğu yaşamak ve üretmek üzere bu kenti tercih etmektedir. Berlin Bienali her iki yılda bir bu ilham verici ortamın oluşturduğu fonda, daha önce görülmeyen ve bilinmeyi sunmak üzere, sanatsal gelişimin peşinden koşmaktadır.

1998 yılında yapılan ilk Berlin Bienali, Eberhard Mayntz ve Kunst-Werke Berlin’in kurucu direktörü Klaus Biesenbach’ın girişimiyle, Berlin’e örnek ve uluslararası bir çağdaş sanat buluşması kazandırmak üzere gerçekleştirilmiştir. KW Çağdaş Sanat Enstitüsü 2004 yılından beri Berlin Bienali’nin destekleyici kurumudur. Almanya Federal Kültür Vakfı (Kulturstiftung des Bundes) himayesinde gerçekleştirilmektedir.

GWANGJU BİENALİ

1980 Gwangju Demokratikleşme Hareketi ve sivil başkaldırı anısına, ilk kez 1995 yılında düzenlenen Gwangju Bienali, Asya kıtasının en eski ve en prestijli çağdaş sanat bienalidir. Bienal, aralarında Massimiliano Gioni, Kerry Brougher, Sukwon Chang, Okwui Enwezor, Charles Esche, Hou Hanru, Honghee Kim, Yongwoo Lee, Youngchul Lee, Kwangsoo Oh, Wankyung Sung ve Harald Szeemann gibi isimlerin bulunduğu küratörler yönetiminde, uluslararası çağdaş sanat bienalleri arasında kendisine haklı bir yer edinmiştir. Gwangju Bienali, Gwangju Bienali Vakfı ve Gwangju Anakent Belediyesi tarafından düzenlenmektedir.

İSTANBUL BİENALİ

Bugün ülkemizde ve bulunduğumuz coğrafyada düzenlenen en geniş çaplı uluslararası sanat sergisi olma özelliği taşıyan İstanbul Bienali, güncel sanat tartışmalarına önemli bir alan açmanın yanı sıra, şehrin tarihi ve alternatif sergi mekânları aracılığıyla yeniden keşfedilmesinde ve sadece Türkiye’den değil birçok farklı ülkeden güncel sanatçının uluslararası alanda tanınmalarında rol oynuyor.

İKSV, 1987 yılından bu yana, farklı kültürlerden sanatçılar ve izleyiciler için görsel sanatlar alanında İstanbul’da bir buluşma noktası oluşturmayı amaçlayan İstanbul Bienali’ni düzenliyor. İstanbul Bienali her iki yılda bir güncel sanatın yeni eğilimlerini bir araya getirerek izleyiciye sunarken, yurtiçi ve yurtdışındaki sanat çevreleri, sanatçı, küratör ve eleştirmenler arasında uluslararası bir kültür ağının kurulmasına olanak sağlıyor.

Uluslararası sanat alanında benzerleri arasında en prestijlilerinden biri olarak kabul edilen İstanbul Bienali, ulusal temsil modeli yerine, sanatçıların yapıtları aracılığıyla birbirleri ve izleyici ile diyalogunu sağlayan bir sergi modelini tercih ediyor. Uluslararası bir danışma kurulu aracılığı ile belirlenen bienal küratörü, geliştirdiği kavramsal çerçeveye uygun olarak çeşitli sanatçı ve projeleri sergiye davet ediyor.

Bienal kapsamındaki sergiler ve sergi kapsamında düzenlenen, eşzamanlı çeviri düzeninde uygulanan panel, konferans ve atölye çalışmaları ile, hem genel izleyiciye hem de sanat öğrencilerine dünyadaki sanatsal gelişmeleri ve güncel tartışmaları izleme yoluyla, tamamlayıcı bir eğitim olanağı da sunuluyor.

LIVERPOOL BİENALİ

Liverpool Bienali, Birleşik Krallık'ın çağdaş sanat bienalidir. Liverpool kenti her iki yılda bir 10 hafta süreyle, sanat eserleri ve projelerden oluşan sıradışı bir seçki ve dinamik bir etkinlikler programıyla, Birleşik Krallık'ın en büyük uluslararası çağdaş sanat festivaline ev sahipliği yapmaktadır. Bienal için yeni sipariş edilen veya var olan sanat eserleri, alışılmışın dışında veya beklenmedik halka açık mekânlardan önemli sanat galerileri, müzeler ve diğer kültür mekânlarına kadar, kentin farklı köşelerinde sergilenmektedir. Liverpool'da kültür alanında faaliyet gösteren kuruluşlar, çağdaş sanat ve kültürün sunumu için benzersiz bir içerik oluşturmak üzere birlikte çalışmaktadır. Liverpool Bienali önde gelen ve parlamakta olan sanatçılardan, kamuya açık alanlarda kalıcı veya geçici sanat eserlerinin yanı sıra, toplum temelli uzun vadeli projeler yaratmalarını istemektedir. Halk eğitimleri, konuşmalar ve etkinliklerden oluşan program, çok farklı izleyici kitlelerine hitap etmekte ve yıl boyu süren canlı ve dinamik bir yapı ortaya koymaktadır.

LYON BİENALİ

1984 yılında kurulan Lyon Bienali, Thierry Raspail yönetimindeki Lyon Çağdaş Sanat Müzesi tarafından geliştirilen bir projeden kaynaklanmaktadır. 1984-1988 arasında her yıl "Sanat Ekimi" adı altında bir etkinlik düzenlenmekte, söz konusu etkinlik "Yalnız Renk: Monokrom Deneyimi" adlı bir sergiyle sona ermekteydi. Bu sergi, izlenimcilik akımının doğumu ve avant-garde'lerden başlayıp, Malevich'ten Anish Kapoor'a uzanan bir dizi sanatçının çağdaş işlerine kadar, tek rengin serüveninin izini sürüyordu. Lyon genelinde farklı mekânlarda sergilenen "Yalnız Renk" son derece başarılı oldu ve 1985 yılında sona eren Paris Bienali'nden sonra, Lyon'un uluslararası bir etkinliğe ev sahipliği yapabilme kapasitesini gözler önüne serdi. İlk kez Eylül 1991'de düzenlenen Lyon Bienali, bu sergiden doğmuştur.

Bir yandan kendisine ev sahipliği yapan bölge ile bağlar kuran düzenli ve uzun dönemli bir proje inşa etme çabası, diğer yandan da sanatsal anlamda kendini yenilemeye yetkin bir etkinlik yaratma arzusu, Lyon Bienali'ne özel bir organizasyon modeli ortaya çıkardı. Sanat yönetmeni, etkinliğin kimliğini zaman içinde oluşturmakta ve bienalin her yeni sürümüne özgü bir sanatsal proje geliştirmek üzere yakın işbirliği yapacağı küratörleri seçmektedir.

Bienalin her yeni sürümü belirli bir konuyu araştırma fırsatı sunmaktadır. Bugüne kadar düzenlenen 11 bienalde başarılı üçlemeler oluşturulmuştur: İlk üçleme tarihe, ikincisi küreselleşmeye, üçüncüsü geçiciliğe/zamansallığa ve dördüncüsü ise iletme/aktarma kavramına adanmıştır. Bu bienallerin küratörlüğü, Harald Szeemann, Jean-Hubert Martin, Le Consortium (Robert Nickas ve Anne Pontégne), Stéphanie Moisdon ve Hans Ulrich Obrist, Hou Hanru ve 2011'de Victoria Noorthoorn gibi uluslararası sanat tarihçileri, eleştirmenler ve profesyonel küratörler tarafından gerçekleştirilmiştir.

MANİFESTA

Avrupa'nın gezici çağdaş sanat bienali Manifesta, her iki yılda bir farklı bir şehirde düzenlenmektedir: Rotterdam (1996), Lüksemburg (1998), Ljubljana (2000), Frankfurt (2002), San Sebastian (2004), Lefkoşa (2006 – iptal edildi), Trentino-Güney Troller (2008), Kuzey Afrika ile diyalog halinde Murcia (2010) ve Limburg (2012). Manifesta, sanatsal üretimin başkenti kabul edilen merkezlerden özellikle uzak durmaya çalışmakta ve yeni bir kültürel topografyanın oluşturulacağı yeni ve verimli bölgeler aramaktadır. Bu topografya küratörlük uygulamalarında, sergileme modellerinde ve eğitimde yenilikleri de içermektedir. Her Manifesta bienali, çağdaş sanatta ortaya çıkan yeni gelişmeleri, Avrupa bağlamında düşünmeyi ve araştırmayı amaçlamaktadır. Bunu yaparken, yerel, ulusal ve uluslararası sanat izleyicisine sanatsal ifadenin yeni form ve açıları da sunulmaktadır.

Her Manifesta en az iki yıllık veya daha uzun bir döneme yayılan bir dizi etkinlikten oluşmaktadır. Bu etkinliklere Avrupa ve ona komşu bölgelerdeki farklı yerlerde düzenlenen ve son üç ay boyunca ev sahibi bölge ve çevresinde yoğunlaşan sergiler (ya da 2006 yılındaki adıyla sanat okulu), bunlara eşlik eden toplantılar, tartışma ve seminerler ya da kahve molaları ile yayınlar da dahil edilmektedir. Manifesta bu şekilde, yaygın uluslararası sanatsal ve entelektüel tartışmalar arasında canlı ve işe yarar bir arayüz yaratmayı amaçlarken, düzenlendiği bölgenin kendine özgü nitelik ve yapısal özelliklerine de kulak vermektedir.

Manifesta, gezgin yapısı gereği, Avrupa'nın psikolojik ve coğrafi topraklarını hem sınırlara hem de kavramlara değinerek araştırmayı arzulamaktadır. Bu süreç, belirli kültürel ve sanatsal olgular ile değişen toplumda çağdaş sanat, teori ve siyasetin kapsamlı, uluslararası başlıkları arasında daha sıkı bir diyalog oluşturmayı amaçlamaktadır. Avrupa genelini kapsayan misyonuyla Manifesta, bugüne kadar 40 farklı ülkeden sanatçı, küratör, genç profesyonel ve öğrenciyi başarıyla gündeme getirmiştir. Avrupa toplumunun 12'den 25 ülkeye genişlediği ve öngörülebilir gelecekte bu sayının 30'a çıkartılmasının hedeflendiği göz önüne alındığında, Manifesta, Avrupa'nın Asya, Doğu Akdeniz ve Kuzey Afrika'daki komşularıyla bağ kurmaya önem vermektedir. Aynı zamanda Avrupa içindeki azınlık grupları ve kültürlerine odaklanmaya devam etmektedir. Dolayısıyla Manifesta, kendi ilişkiler ağını genişletmek ve Avrupa ve ötesinde yer alan kurumlar, küratörler, sanat profesyonelleri ve bağımsız fikir önderleri arasında yapıcı ortaklıklar kurarak, birbiriyle kesişen unsurlardan oluşan bir çağdaş sanat haritası meydana çıkarmak konusunda oldukça isteklidir.

SÃO PAULO BİENALİ

İlk kez 1951 yılında düzenlenen São Paulo Bienali Venedik'ten sonra dünyanın ikinci en önemli ve Güney Yarımküre'nin en önemli çağdaş sanat sergisidir. Brezilya ile uluslararası sanat çevreleri arasında bağlar kuran bienal, düzenlendiği yıldan beri kültür alışverişini yaygınlaştırmak, yerel sanat çevrelerini özendirmek ve yurt dışında Brezilya sanatı ve genel anlamda Brezilya'yı tanıtmaya işlevlerini yerine getirmektedir.

Bienalin 60 yıllık etkinliğinin sonuçları oldukça olumludur. Savaş sonrası dönemin önde gelen uluslararası sanatçıları buraya gelmiş ve gelmeye devam etmektedirler. Brezilya ve Latin Amerika'da sanatsal üretimin kalitesi ve erişimi akıl almaz boyutta artmış ve çok sayıda sanatçı uluslararası alanda tanınma fırsatı kazanmıştır. São Paulo Bienali'nin prestiji ülke sınırlarını aşmış ve dünya sanat çevreleri tarafından büyük ilgiyle takip edilmektedir. Brezilyalı modernist mimar Oscar Niemeyer tarafında tasarlanan ve bir parkın ortasında yer alan 25 bin metrekarelik devasa pavyonu ile São Paulo Bienali, sanata erişim konusunda önemli bir araçtır. Her iki yılda bir yüz binlerce bienal ziyaretçisi çağdaş sanat üretimiyle etkileşime girmektedir.

Öte yandan, bienalin etkisi sadece kültürel alanla da sınırlı kalmamaktadır. Eğitim ve toplumsal katılımın yanı sıra kültürel ürünlerin üretim ve tüketimini de özendiren São Paulo Bienali yaratıcı ekonomi için katalizör işlevi görmekte ve Brezilya ile São Paulo kentinin modern yüzünü simgelemektedir. Sanatın eğitici gücüne inanan São Paulo Bienali eğitim alanında da öncülük yapmaktadır. Yerel yönetim, sayısız özel eğitim kurumu ve STK ile ortaklıklar kuran bienal, binlerce öğretmenin sınıflarında sergi konularını gündeme almalarını ve daha sonra öğrencilerini bienal pavyonuna getirmelerini sağlamak üzere kapasite geliştirme çalışmalarını desteklemektedir. Bienal boyunca düzenlenen rehberli turların sayısı bile bu çalışmayı sanat alanında dünyanın en geniş çaplı ve kapsamlı eğitim programlarından biri haline getirmektedir.

Bienalin ölçülmesi daha zor olan ekonomik alandaki etkileri, yaygın olarak tartışılmamakla birlikte kesinlikle göz ardı edilmemelidir. Sanatsal üretim ekonomide en büyük katma değeri üreten etkinliklerden biridir. Sanat eserleri entelektüel sermayeyi somutlaştırır. Sanatçıların ürettiği sanat eserlerinin değeri ne kadar artarsa, ülkede üretilen zenginlik de o kadar artar ve bu zenginlik, sanatçılar, sanat galerileri, müzayede evleri, kültür kurumları, okullar ve benzeri gibi sanat dünyasının bileşenleri arasında paylaşılır. Ayrıca sanat çevresi turizmi de büyük ölçüde desteklemektedir.

Bienalin eksenini sanat olmasına rağmen, eğitim, vatandaşlık ve ekonomi alanlarındaki etkisi göz ardı edilemez. Bienalin şehir, eyalet ve federal yönetimlerden aldığı destek, özel sponsorların ve genel anlamda toplumun desteği, bu geniş etkinin tam olarak anlaşılması için bir sonucudur. Güçlü ve temsil yeteneği yüksek bir bienal, São Paulo ve Brezilya'nın dünyanın çağdaş sanat merkezlerinden biri olarak konumlanması, refah, ilerleme ve hemen herkese kazandırdığı maddi veya sembolik faydalarla, tüm toplumun yararına olacaktır.

SİDNEY BİENALİ

Sidney Bienali, Avustralya'nın en büyük ve heyecan verici çağdaş görsel sanatlar etkinliğini düzenleyen, kâr amacı gütmeyen bir organizasyondur. Bienal, üç ay süren sergilerin yanı sıra sanatçı söyleşileri, performanslar, buluşmalar, film gösterimleri, ailelere yönelik etkinlikler, rehberli turlar ve diğer özel etkinliklerden oluşan, tamamen ücretsiz bir program sunmaktadır. Sidney Bienali ilk kez düzenlendiği 1973 yılından bu yana 83 ülkeden bin 500'den fazla sanatçının işlerine yer vererek, yenilikçi ve iddialı bir çağdaş sanat platformu oluşturmuştur.

Sidney Bienali, sergiler ve bienal programının gerçekleştirilmesine olanak veren çok sayıda kurum ve kişinin cömert desteğine teşekkür etmektedir.

EK-II KİŞİ BAŞINA DÜŞEN GAYRİSAFİ YURTIÇİ HASILA¹⁷

Ülke adı	Ülke kodu	İndikatör adı	2010
Brezilya	BRA	GSYİH (güncel uluslararası \$)	11.202
Türkiye	TUR	GSYİH (güncel uluslararası \$)	15.624
Güney Kore	KOR	GSYİH (güncel uluslararası \$)	28.798
Fransa	FRA	GSYİH (güncel uluslararası \$)	34.124
Birleşik Krallık	GBR	GSYİH (güncel uluslararası \$)	35.704
Almanya	DEU	GSYİH (güncel uluslararası \$)	37.421
Avustralya	AUS	GSYİH (güncel uluslararası \$)	37.647
Hollanda	NLD	GSYİH (güncel uluslararası \$)	42.187

Proje Koordinasyonu
Bige Örer, İstanbul Bienali
Özlem Ece, İKSV Kültür
Politikaları ve Sosyal Sorumluluk
Projeleri

Yayıma Hazırlayanlar
**Yard. Doç. Dr. Burcu Yasemin
Şeyben**, İstanbul Bilgi
Üniversitesi İletişim Fakültesi
Sahne ve Gösteri Sanatları
Yönetimi Bölümü
Erkmen Kayıket, İKSV
Kevser Güler, İstanbul Bienali

Değerli katkılarından dolayı
Nazım Hikmet Richard Dikbaş'a
teşekkür ederiz.

Grafik Tasarım
Bülent Erkmen

Düzeltili
Ceren Yartan, İKSV

Baskı Öncesi Hazırlık
Barış Akkurt, BEK

Baskı
Ofset Yapımevi

© İstanbul Kültür Sanat Vakfı
Nejat Eczacıbaşı Binası
Sadi Konuralp Caddesi No: 5
Şişhane 34433 İstanbul
T: 0212 334 07 00 (pbx)
F: 0212 334 07 19
info@iksv.org
www.iksv.org

İstanbul, Şubat 2013

